

Юридична психологія лекція 5.

ТЕМА 5.

Психологія групової злочинності

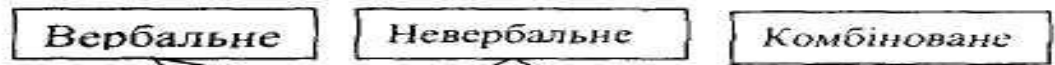
П Л А Н

- 1. Група як суб'єкт злочину.
- 2. Класифікації злочинних груп, їх психологічні особливості.
- 3. Організована злочинність.
Кримінально-психологічні ознаки організованої злочинності.
- 4. Психологічні особливості різних видів злочинних груп.

Спількування -

- складний, багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми, що породжується потребою спільної діяльності і який містить у собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини.

За засобами,
що використовуються

За інтегрованістю
в основну діяльність

За ступенем пов'язаності
із завданням діяльності
суб'єкта

За статусом

За спрямованістю

За ефектом

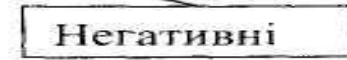
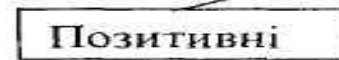
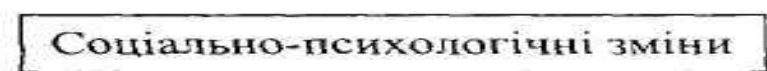
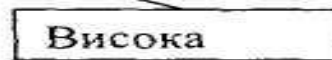
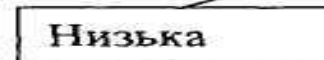
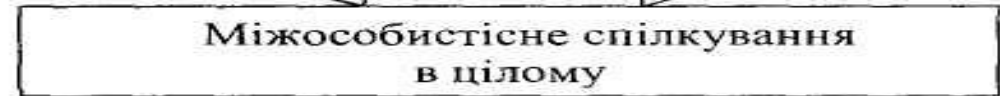
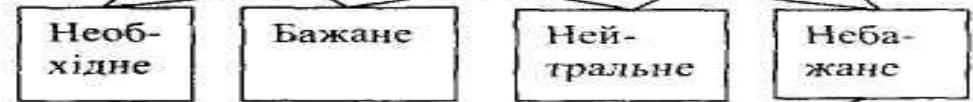

Рис. 20. Класифікація видів спілкування
(за Б. Дж. Кретті та Ю. Л. Халінім)

Функції спілкування (КЕП)

- ▣ **Інформаційно-комунікативна функція** спілкування охоплює все, що має відношення до передачі та прийому інформації людиною.
- ▣ **Регулятивно-комунікативна функція** спілкування забезпечує регуляцію поведінки суб'єктів спілкування. З цією функцією пов'язані способи впливу людей одне на одного: переконання, навіювання, наслідування, зараження, тощо.
- ▣ **Афективно-комунікативна функція** спілкування відноситься до емоційної сфери особистості, визначає її ставлення до явищ навколишнього світу

Соціальна група

- Закони формування соціальних груп зацікавили суспільство під час (як майже завжди це буває) - війни... Перші спроби з'ясувати, від чого залежить згуртованість колективу, були здійснені ще на початку Першої світової. Найбільшого імпульсу дослідження цієї проблеми надала Друга світова війна - безпосереднім приводом стало озброєння Військово-Повітряних Сил США важкими бомбардувальниками Б-17 та Б-24. Екіпажі цих «літаючих фортець» складалися з 10-12 осіб. Та потім з'ясувалось, що однакові за рівнем військової підготовки льотчики, штурмани, повітряні стрільці дуже по-різному поводити себе під час вильотів, а саме: одні завжди виконували завдання, другі - в половині випадків, інші - ніколи. Мова не йде про боягузтво. Виявилось, що в першому випадку утворювався єдиний колектив, в другому, в складі екіпажу діяли декілька угруповань, в третьому - кожний був сам за себе. Саме необхідність комплектування екіпажів бойових літаків із психологічно сумісних людей ініціювало розвиток досліджень в галузі психології малих груп.

Поняття про групу

- Група - це об'єднання людей на основі деяких спільних ознак, які відносяться до здійснюваної ними сумісної діяльності (спільна професія, уподобання, погляди).

□ Розуміння того, що таке група з точки зору **соціальної психології**, яким чином вона впливає на своїх членів, що об'єднує людей які входять до неї, допомагає, з одного боку, правильно оцінювати їх дії та вчинки, а з іншого - вибирати найбільш оптимальні методи боротьби з організованою груповою злочинністю.

Види груп

- Класифікація груп *за статусом: формальні, неформальні.*
- **Формальна** - група, що має склад, зафіксований у офіційних документах (бригада, екіпаж, відділ). *Неформальною* є група людей, що об'єднуються за уподобаннями, нормами поведінки, інтересами. Типовий приклад: музичні та спортивні фани, дворові підліткові компанії.
- **За характером взаємодії** розрізняють групи:
 - **контактні, умовні.**
 - В **контактних (реальних)** групах взаємодія відбувається безпосередньо між членами групи. В **умовних** групах взаємодія між членами групи відбувається опосередковано (Інтернет, газети, листи, виступи на радіо та телебаченні, телефон...).

▣ **За чисельністю:**

▣ **Малою групою** вважають групи кількістю понад три особи, невелика кількість безпосередньо контактуючих людей, об'єднаних спільними цілями або завданнями.

▣ **Великою** називають кількісно обмежену спільність людей, виділену за певними соціальними ознаками (клас, нація, прошарок) або реальну, значну за розмірами та складно організовану спільноту людей, поєднану спільною діяльністю (певна організація).

Референтна (еталонна) група

- це така умовна чи реальна група, на визнання якої претендує особистість і чиї стандарти вона приймає за еталон своєї поведінки.
- — це група, на яку «рівняється» людина, тобто цінності, норми, погляди членів групи виступають як еталон, норма, ідеал для людини. Під впливом цих цінностей людина формує власні погляди, узгоджує їх з поглядами членів групи (група друзів, сім'я, група яких-небудь орків із комп'ютерної гри, група футбольних фанів...)

Рівні розвитку групи

- (за рівнем опосередкованості сумісної діяльності):
 - *дифузна;*
 - *просоціальна і асоціальна асоціація;*
 - *корпорація;*
 - *колектив*

Дифузною

- *(лат. – “розлиття”) розуміють групу людей, які є випадково об'єднаними на короткий проміжок часу (міжособистісні стосунки не опосередковуються змістом сумісної діяльності).*

Асоціація

- - це група в якій відсутня діяльність, яка об'єднує, організація та управління. Ціннісні орієнтації членів асоціації проявляються в умовах групового спілкування (спільний перегляд кінофільмів чи відвідини виступів рок-груп).
- це група, в якій міжособистісні стосунки опосередковуються особисто значущим для кожного змістом сумісної діяльності.

- **Корпорація** (лат. – “об’єднання”) - організована група, що характеризується **замкнутістю** структури, **максимальною централізацією та авторитарністю** керівництва. Як правило, корпорації **протиставляють** себе суспільству в цілому і окремим соціальним групам зокрема на ґрунті **захисту власних інтересів**.
- Корпорація - це група, в якій міжособисті стосунки опосередковуються особисто значущим для її членів, але асоціальним за установками, змістом групової діяльності.
- Міжособистісні стосунки характеризуються як такі, де самоствердження одних членів корпорації відбувається за рахунок приниження почуття власної гідності їх партнерів по спілкуванню.

К о л е к т и в

- Найвища форма розвитку групи.
- *Колектив* (лат. – “збірний”) - це група людей, що об'єднані загальною метою і які досягли високого рівня розвитку в ході соціально-значущої діяльності.
- Для колективу є притаманним високий рівень **згуртованості** його членів, колективістське самовизначення, високий рівень авторитетності членів цієї групи одне для одного, **спільні інтереси, ціннісні орієнтації, установки та норми поведінки.**
- Ядром групових процесів в колективі є **спільна діяльність**, що обумовлена соціально-значущою метою.

Диференціація в групах і колективах:

- Соціометрія - соціально-психологічний тест, який застосовується для оцінки міжособистих емоційних зв'язків у групі;
- Референтометрія - спосіб виявлення референтності членів групи для кожного індивіда, який до неї входить.

Групові процеси

- керівництво,
- лідерство,
- імітація,
- навіювання,
- конформність,
- переконування...

Лідер

- - це особистість, за якою всі члени групи визнають право брати на себе найбільш відповідальні рішення, які зачіпають їх інтереси і визначають напрям і характер діяльності всієї групи.

□ Теорії лідерства в зарубіжній психології (для інд. завд):

- теорія рис лідера (Е.Богардус);
- лідерство як функція групи (Р.Крачфілд, Д.Креч, Г.Хоманс);
- лідерство як функція ситуації (Р.Бейлс, Т.Ньюком, А.Харе).

□ Стиль лідерства:

- авторитарний;
- демократичний;
- ліберальний.

Групові процеси

- Колективістична ідентифікація - це форма стосунків, які виникають в сумісній діяльності, при якій переживання одного з групи дані іншим як мотиви поведінки, що організують їх власну діяльність, спрямовану одночасно на досягнення групової мети і на усунення фрустрації.
- Ціннісно-орієнтаційна єдність - характеристика системи внутрішньогрупових зв'язків, яка показує ступінь зближення оцінок і позицій групи по відношенню до значущих для групи ситуацій.

Група як суб'єкт злочину

- Групові злочини становлять понад 20 % усіх злочинів.
- Суспільна небезпека організованої злочинності вища в порівнянні з індивідуальними злочинами, що зумовлюється наступними психологічними і соціально-психологічними факторами, а саме:
 - скоєння злочину в умовах групи психологічно полегшується, відчувається вплив інших членів групи;
 - організована злочинність відрізняється «географічною масштабністю» (охоплює цілі регіони, галузі господарства) і масштабом злочинного діяння (розкрадання в особливо великих розмірах, контрабанда і т.п.);
 - є можливість залучення в злочинну діяльність нових осіб, у тому числі державних службовців і неповнолітніх
 - чинить певний вплив на діяльність злочинної групи і психічне антисоціальне зараження.

Суспільна небезпечність злочинних груп:

- 1) учасники груп надають один одному психологічну допомогу і підтримку, тому кожен відчуває себе більш впевнено, це полегшує прийняття рішення про вчинення злочину і його реалізацію;
- 2) у групі швидше відбувається передача та засвоєння злочинного досвіду;
- 3) у групі зростають можливості втаємничення злочину чи його слідів, захисту учасників від правоохоронних органів, надання допомоги заарештованим та членам їх сімей.

Поняття злочинної групи та її психологічна характеристика

- злочинна група - це неформальне антисуспільне об'єднання осіб для спільного вчинення злочинів, що є єдиним, особливим суб'єктом діяльності. Саме спільність вчинення злочинів певного виду (корисливих, корисливо-насильницьких, насильницьких) - головне, заради чого існує злочинна група.

Кваліфікаційні ознаки злочинної групи :

- 1) мала неформальна група, тобто нечисленна за складом спільність людей, стосунки у якій нормативно офіційно не регулюються, підтримується безпосередній особистий контакт між учасниками;
- 2) об'єднання учасників відбувається завдяки спільній злочинній діяльності;
- 3) взаємодія учасників групи певним чином організована (від ситуативних груп, де групові структури ледве визначені, до складно структурованих, де існують багатоманітні та багатопланові функціональні та психологічні взаємозв'язки);

- 4) група є єдиним особливим суб'єктом діяльності, тобто кожен учасник робить свій внесок відповідно до координації та розподілу ролей - з одного боку, до кожного пред'являються певні вимоги - з іншого такі вимоги можна умовно поділити на загальні й часткові.
- Загальними є вимоги здійснювати протизаконні дії, беззастережно дотримуватись норм, що склалися в групі, та внутрішньогрупової субординації, частковими - обачливість у поведінці, здібності та досвід вчинення злочинів, наявність певних особистісних властивостей (рішучість, сміливість, відсутність жалю до потерпілих...).

Причини об'єднання декількох осіб у злочинну групу:

- а) неможливість вчинити злочин самому чи складність його одноосібної реалізації;
- б) особисті неформальні зв'язки і стосунки учасників у минулому за наявності антисуспільної спрямованості одного чи декількох із них;
- в) спільність інтересів та соціальних установок учасників групи;
- г) цілеспрямований вплив осіб, які мають анти суспільну спрямованість та/чи злочинний досвід.

- Злочинні групи часто формуються на основі неформальних об'єднань у сфері побутового спілкування (за місцем проживання), що виникають завдяки **симпатіям, емоційній привабливості, спільності поглядів та інтересів** і т. ін. Відомо, що неформальна група функціонує лише за умови позитивного ставлення учасників один до одного, інакше спілкування стає безпредметним і втрачає сенс. Це стосується і даного виду злочинних груп: участь у них зумовлюється попередньою **деформацією соціальних властивостей особистості**, а групова злочинна діяльність стає її результатом. Але елементи звичайного неформального спілкування зберігаються ще досить тривалий час, поступово змінюючись на суто "ділові", злочинні. Єдність та цілісність групи при цьому забезпечується такими чинниками, як внутрішня ізоляція та страх викриття, протиставлення суспільству і зростання ймовірності кримінального покарання, кругова порука і острах розправи при недотриманні взятих зобов'язань.

- Злочинна група може також спеціально створюватися особами, які мають антисуспільну спрямованість та/чи злочинний досвід. Довірливі стосунки у таких групах базуються на спільному відбуванні покарання в УВП, злочинних зв'язках, вчинених у минулому злочинах та ін. У даному випадку мають місце прояви антисуспільної установки та готовності до злочинної діяльності всіх учасників.

Закономірності функціонування злочинних груп:

- 1) добровільність об'єднання учасників для здійснення злочинної діяльності;
- 2) розвиток групи від простого об'єднання двох чи більше осіб для вчинення одиничного злочину (ситуативні та тимчасові групи) до більш складних і організованих форм злочинних об'єднань, діяльність яких стає все більш цілеспрямованою, утаємниченою, жорстокою;
- 3) удосконалення функціонально-психологічної *структури*: склад учасників стабілізується, визначається злочинна спеціалізація (злочинні плани та об'єкти злочинних домагань) з'являється *лідер*, знаходяться *відповідальні виконавці*, "*опозиціонери*",

- 4) поступова *заміна емоційних стосунків* між учасниками на суто функціонально-ділові, що базуються на спільній злочинній діяльності
- 5) вимушена відособленість, замкнутість щодо інших людей та соціального середовища, необхідність конспірації (маскування) злочинної діяльності.
- 6) розвиток групи супроводжується територіальним розповсюдженням злочинної діяльності, розширенням сфер впливу (мікрорайон - район - місто - область - регіон) та виникненням суперництва з іншими групами, що з часом призводить до їх перерозподілу .

Ієрархічна структура злочинної групи

- зазвичай - це «піраміда», на вершині якої перебуває вождь;
- досить високий рівень саморегуляції. Вона відзначається системою своїх норм поведінки і міжособистісних відносин:
- а) у злочинній групі існує жорстка система безумовного підкорення, за якою "нижчий" виконує розпорядження "вищого" в ієрархії;
- б) взаємини засновані на егоїстичному розрахунку, на утвердженні переваги шляхом грубої фізичної сили;

- в) у злочинній групі відбувається розподіл ролей і функцій, які виконуються кожним членом групи (вожак, касир — утримувач "общака", зв'язківці, рядові бойовики, охоронці та ін.);
- г) члени злочинної групи пов'язані круговою порукою, іноді скріпленою кров'ю (в багатьох бандах існує клятва мовчання як своєрідний "кодекс честі" бандита).
- чим небезпечніші дії злочинної групи, тим більш диференційовані ролі і функції кожного члена групи.

Психологія організованої злочинності

- відрізняється спільністю злочинних цілей та інтересів;
- злочинна група створюється з метою скоєння не одного-єдиного злочину, але для постійної і довготривалої злочинної діяльності (юридична практика показує, що окремі злочинні групи займаються антисоціальною діяльністю упродовж кількох років). Злочин перетворюється на ремесло членів злочинної групи, що формує у них відповідну психологію, субкультуру.

- У складі групи жоден співучасник групового злочину, якщо він визнаний таким, не може бути невинним.
- При оцінці особистості співучасника юридичні працівники повинні мати на увазі, яка його **роль** у скоєному груповому злочині, які його цілі і мотиви, якою мірою він міг передбачити наслідки своїх дій і дій всієї групи в цілому, як він ставиться до самого факту скоєння злочину, та ін. Особлива увага - аналізу **ролі організатора, підбурювача, виконавця, помічника**, необхідно з'ясувати значення дій кожного з них у скоєному злочині. Якщо злочин скоєний з попередньою змовою, то юристові важливо виявити ситуацію виникнення змови і місце кожного з її учасників.

- Як правило, злочинна група для її членів виступає як *референтна*, і поведінка кожного визначається цілями та інтересами цієї групи, її неписаними нормами, експектаціями групи, прагненням до позитивної оцінки групою своїх дій і поведінки, конформністю стосовно вимог цієї групи до її учасників.
- В злочинній групі досить ефективно діють своєрідні *санкції* як засіб примусу щодо дотримання проголошених "верхівкою" норм поведінки. Санкції можуть бути позитивними (у разі, якщо член групи виконає її сподівання) і негативними (стосовно тих, хто відхиляється від групових стандартів).

- Корислива мотивація — провідна мета злочинних дій. Вона характерна для 75 % злочинних посягань.
- Наприклад, контрабанда, торгівля зброєю, кіднепінг (викрадення дітей з метою шантажу і отримання викупу), наркобізнес, торгівля новонародженими, підробка грошей, хабарництво, крадіжки, рекет та інше є корисливими злочинами.

Типологія злочинних груп:

- проста організована група;
- структурна або складна організована група;
- організоване злочинне угруповання;
- бандитське формування;
- злочинна організація або співтовариство;
- мафія, об'єднання професійних злочинних лідерів або злодіїв у законі.

Психолого-правова оцінка організованих злочинних формувань (груп) та їх протиправної діяльності.

- **1. Випадкові злочинні групи**
- складаються з 2-х і більше виконавців, що скоїли злочини без попередньої домовленості, які мають найнижчий рівень психологічної згуртованості, які виникли випадково, часто в ситуації, що виникла раптово.

- Відсутня чітка психологічна, функціональна структура, ще не виділився лідер. Рішення співучасниками злочину часто приймаються під впливом ситуації, яка виникла спонтанно, під впливом емоцій, настрою, почуття солідарності співучасників. Тому і злочин скоюють без попередньої домовленості, без розподілу ролей і функціональних обов'язків, без зарання продуманого плану, „гурбою” (скопом), тобто спільно.
- Така група здійснює злочин раптово, часто піддавшись чийомусь заклику, наприклад: наших б'ють, або просто під впливом загального емоційно-вольового настрою. Взаємна залежність, підтримка при розкритті проявляється слабо.
- Така форма групової співучасті найбільш розповсюджена серед **молоді**, осіб психопатичного кола, які не мають кримінального досвіду, при здійсненні хуліганських дій, вбивств, зґвалтувань. В ситуації здійснення таких злочинів співучасники приєднуються до виконавця, який вже почав здійснювати протиправні дії, хоча вже усвідомлюють, що всі вони діють разом (гуртом).

2. Проміжні, випадкові і організовані групи

- Компанії, які складаються з 2-х і більше осіб, які за попередньою згодою домовились разом скоїти злочин. Така домовленість відбувається стосовно місця, часу або способу здійснення злочину. Дана форма співучасті може поєднуватись, як із звичайним спів виконанням, так і з співучастю, тобто розподілом ролей.
- Такі групи виникають з випадкових груп, особливо якщо останнім вдається залишитись нерозкритими. В таких групах поки-що ще немає чітко визнаного лідера (вожака), проте вже виділяється з найбільш активних її членів **керівне ядро**, зростає значимість взаємостосунків між членами групи у зв'язку із здійсненням ними злочинів.
- Склад - злодії, шахраї, грабіжники, розбійники. Члени цих груп проявляють велику згуртованість у ході протидіяння зусиллям правозахисник органів. Для співучасників злочинних груп типу компанії, думка її членів, особливо керівного ядра, вже має більше значення. Тому одержати інформацію про їх особисту і групову злочинну діяльність буває важче. Проте згуртованість членів таких груп не така висока, щоб неможливо було подолати кругову поруку, яка їх об'єднує і добитись від них правдивих показів.

3. Організована злочинна група

- **стійка група осіб, які заздалегідь об'єднались для здійснення одного чи декількох злочинів.**
- Така група детально готує і планує злочин, розподіляє ролі, забезпечується технікою, має чітко виражену ієрархію. В складі таких угруповань декілька десятків учасників. В них є лідер, керівне ядро (з декількох осіб), суворе дотримання принципу "одновладдя". Керівник планує і готує злочин, розподіляє ролі між учасниками. Групування поділяється на декілька ланок, які забезпечують її життєдіяльність: бойовики, групи прикриття, розвідники. Організатора учасники групи (групування), як правило, знають особисто. Такі об'єднання існують тривалий час, займаючись злочинами як бізнесом. Часто це - контрабанда, рекет (вимагання), крадіжки майна, розбої, крадіжки автомобілів. Звідси виникає потреба у спеціалістах різної кваліфікації, що і визначає число учасників групування, створюючи досить широку периферію (зовнішні контакти).

- Прикладом є БАНДА, тобто організована, стійка, озброєна група з 2-х і більше осіб, які зараня об'єднались для здійснення нападу на громадян або організації. Банда може бути створена і для здійснення одного, але такого, що вимагає детальної підготовки, нападу.
- Основна ознака банди - озброєність її членів. Для визнання того, що банда озброєна, достатньо щоб зброя була хоча б у одного з її членів при поінформованості про це інших учасників даного злочинного формування. В банді є отаман, контррозвідка, ієрархія, суворе підпорядкування і неминуча розправа за непослух, або за спробу відмови від продовження злочинної діяльності. В таких групах насилля до її членів є способом, що забезпечує її існування, підтримання певного психологічного мікроклімату в групі, який характеризується своєю жорстокістю і взаємною підозрілістю.
- У будь-якій злочинній групі існує кругова порука між її членами, мета якої полягає у взаємній підтримці один одного з метою протидіяння зусиллям органів правосуддя. **Ефективним способом порушення кругової поруки є роздрібнення її найбільш активних учасників, локалізація їх діяльності**, яка спрямована на те щоб перешкоджати зусиллям правозахисник органів, виведення з під впливу організаторів кругової поруки підлеглих учасників злочинної групи.

4. Згуртована організована група (організація)

- Найбільш небезпечна і найбільш досконала форма організованого злочинного формування - створена для здійснення важких або особливо важких злочинів.
- Зовнішні, об'єктивні ознаки згуртованості організованої злочинної групи: наявність в злочинній організації складних організаційно-ієрархічних зв'язків, детальної конспірації, системи захисних заходів (внутрішньої контррозвідки), охоронців, бойовиків, найманих убивць, зв'язку з державними правоохоронними органами (корумпованості), наявність в обігу значної суми грошей та інших матеріальних цінностей.

- Соціально-психологічні критерії згуртованості(вище вказано)
- Особистісні контакти на емоційній основі, на взаємній особистій симпатії поступово стають непотрібними і внаслідок цього витісняються кримінальними, чи діловими стосунками.
- Учасники злочинної групи починають застосовувати конспірацію, їх лідер контактує лише з вузьким колом найбільш наближених до нього осіб ("авторитетів"), яких рядові члени групи можуть навіть і не знати особисто. Тому в такій групі відбувається своєрідна трансформація і в розподілі злочинних прибутків між її членами: в залежності від статусу кожного учасника злочину в групі виділяються певні суми в спеціальний грошовий фонд групи ("общак"), яким розпоряджається лідер.

5. Злочинні співтовариства

- Злочинним співтовариством (злочинною організацією) є об'єднання, що входять в його структуру організованих злочинних груп для розробки, координації, підтримки, розвитку злочинної діяльності цих груп, систематичного здійснення ними **важких або особливо важких злочинів**.
- З метою самозбереження намагається опиратись вже не тільки на переваги своєї організації, але і на державні, громадські інститути, починає втілюватись в легальне підприємство.

Ознаки злочинних співтовариств

- солідна матеріальна і фінансова основа - від загальних грошових кас ("общаків") до створення власних комерційних структур, вкладання великих грошей в нерухомість або банки;
- колегіальний орган, за допомогою якого керується злочинне співтовариство, курируються його різні філіали, підтримується зв'язок з державними чиновниками, "відмиваються" гроші;
- статут, у вигляді неформальних, але в той же час обов'язкових для виконання правил і норм поведінки членів групи, існуючих традицій, санкцій за їх порушення;

- ще більш вдосконалена функціонально-ієрархічна система побудови організації, різноманітні групи захисту, прикриття із залученням до них представників владних структур, різні комісії примирення, свої "суди";
- інформаційна база про корумпованих чиновників державного апарату, про стан справ в органах влади, банках, підприємницьких структурах;
- свої довірені особи в органах влади, в судовій та правозахисній системах, що вказує на корумпованість цих систем;
- свій жаргон, мовно-понятійний апарат спілкування всередині групи.

- **Учасник організованих злочинних груп**
- це - здебільшого особи чоловічої статі, середній вік 22-25 років. Не менше половини з них були раніше засудженими, відрізняються всіма або майже всіма ознаками **кримінального професіоналізму**:
- стійкість злочинного заняття, яке відповідає кримінальній спеціалізації;
- досить високий рівень володіння кримінальними знаннями та навичками (кримінальна "кваліфікація");
- злочинна діяльність є для них основним джерелом отримання засобів існування;
- інші зв'язки з асоціальним середовищем.

"професійний злочинець"

- - це особа, яка систематично займається злочинною діяльністю з використанням кримінального пізнання і досвіду, яка має стійкий характер і є основним джерелом одержання засобів існування. Саме професійні злочинці, як правило є організаторами, активними учасниками, виконавцями здійснених злочинів. Серед них багато тих, хто має добру спортивну підготовку, досконало володіють зброєю, навичками водіння автомобіля. Багато з них зловживають спиртним, вживають наркотики. Добре серед учасників злочинних груп виділяється фігура лідера (вожака), часто, який має кримінальний статус "злодія в законі".

- За своїми особистісними якостями **лідери** відрізняються кримінальним досвідом, добрими фізичними даними, підприємливістю, кмітливістю, рішучістю, схильністю до ризику, здатністю швидко орієнтуватись і приймати рішення в складних ситуаціях, підкоряти своїй волі інших, умінням забезпечувати конспіративність злочинів, які готуються. Проте постійна небезпека бути розкритим формує у багатьох з них і такі риси характеру, як підвищена підозрілість, помста, безкомпромісна жорстокість.

- Найбільш небезпечним і психологічно сильним типом є **лідер-натхненник**, який з метою безпеки злочинної групи виконує функції своєрідного "кримінального" радника, який оберігає членів від найбільш небажаних кроків і в той же час має найбільший на них вплив, що стимулює їх рішучість здійснити злочин.
- Центральною фігурою є **лідер-організатор**, який є послідовно-криміногенним типом особистості. Він характеризується високим ступенем антигромадської спрямованості, вкрай негативною особистісною орієнтацією, який не просто використовує або підшукує вигідну ситуацію для здійснення злочинів, але і створює її, активно долаючи перешкоди, які виникають.
- Розповсюджені також і змішані типи лідерів, які виконують одночасно ролі натхненника, ініціатора, організатора і навіть виконавця злочину.

Завдання для зворотного зв'язку

- Визначте рівень розвитку Вашої студентської академічної групи за матеріалами лекції. Аргументуйте відповідь.
- Визначте вид (три позиції) Вашої студентської академічної групи за матеріалами лекції. Аргументуйте відповідь.

ПТСР. Решетников М.М. “Психическая травма”

- Поняття “психічна травма”. Історія виникнення.
- Зігмунд Фрейд про психічну травму.
- Суть (внутрішній світ) психічної травми.
- Робота горя.
- ПТСР(сучасний розгляд).
- ПТСР – віддалені наслідки.
- Загальні закономірності стану та поведінки людей при масовій психічній травмі з вітальною загрозою.
- Основні методи роботи з ПТСР.

До побачення !

